

Středoškolská odborná činnost 2005/2006

Obor 05 – Geologie a geografie

Hodnocení vývoje a využívání krajiny v jihovýchodní části katastru obce Staré Město v letech 1827 a 2006

Autoři:

Miroslava Burešová, Marek Saviš

SOŠ a Gym. Staré Město, Velehradská 1527
686 03 Staré Město, 4. ročník

Konzultant práce:

Mgr. Soňa Patočková

(SOŠ a Gym., Staré Město)

Mgr. Radim Pikner

(SOŠ a Gym., Staré Město)

Zadavatel práce:

Mgr. Soňa Patočková

(SOŠ a Gym., Staré Město)

Staré Město u Uherského Hradiště 2006

Zlínský kraj

Prohlašujeme tímto, že jsme soutěžní práci vypracovali samostatně pod vedením Mgr. Soni Patočkové a uvedli v seznamu literatury veškerou použitou literaturu a další informační zdroje včetně internetu.

---

vlastnoruční podpis autorů

Ve Starém Městě dne 8. 3. 2006

Obsah:

1. Úvod	4
2. Stručná geografická charakteristika	5
3. Metodika	7
4. Výsledky zpracování	11
4.1 Situace v roce 1827	11
4.2 Situace v roce 2006	12
4.3 Srovnání koeficientů ekologické stability	13
5. Historickogeografická interpretace rozdílů ve využívání krajiny ve sledovaném období	14
5.1 Stav počtu obyvatel	14
5.2 Historický vývoj obce Staré Město	16
6. Popis struktury krajiny	20
6.1 Struktura stabilního katastru	20
6.2 Struktura současné krajiny	22
6.3 Srovnání struktury krajiny stabilního katastru a současného stavu	23
7. Dotazník	25
7.1 Vypracování dotazníku	25
7.2 Výsledky dotazníku	26
8. Závěr	31
9. Resumé	32
9.1 České resumé	32
9.2 Summary	32
10. Seznam použité literatury	33
11. Příloha	34

1. Úvod

Krajina je komplexním systémem, který nelze pochopit pouhým studiem jednotlivých složek, ale jedině při zjištění vazeb mezi prvky, které jsou v bezprostřední interakci s prostředím, ve kterém se nacházejí. Pro lepší pochopení a prohloubení vztahů a vazeb mezi jednotlivými prvky a složkami krajinného systému jsme se pokusili zhodnotit v naší práci kulturní charakteristiky krajiny obce Staré Město. Pro naši práci nebylo důležité zabývat se celým katastrem Starého Města, vybrali jsme si jen jihovýchodní část katastru obce, kde jsou interakce mezi přírodou a společnostmi nejvíce patrné.

V předkládané práci jsme se zaměřili na podrobné studium využívání krajiny v modelové oblasti v roce 1827 a 2006. Při studiu využívání krajiny (land use) ve sledované oblasti v roce 1827 jsme vycházeli z map stabilního katastru. Tyto mapy jsou k dispozici v Českém zeměměřičském a katastrálním úřadu v Praze 8 Kobylisích a pro Staré Město jsou k dispozici také na internetových stránkách, které vznikly díky Laboratoři geoinformatiky Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem¹. Při studiu současného využívání půdy v modelovém území jsme využili terénního výzkumu, který byl zaměřen na mapování využívání ploch. Pro lepší pochopení změn v krajině ve sledovaném období jsme se věnovali studiu historických událostí, které nám pomohly v pochopení zásadních změn, které se udály v uplynulých cca 180 letech.

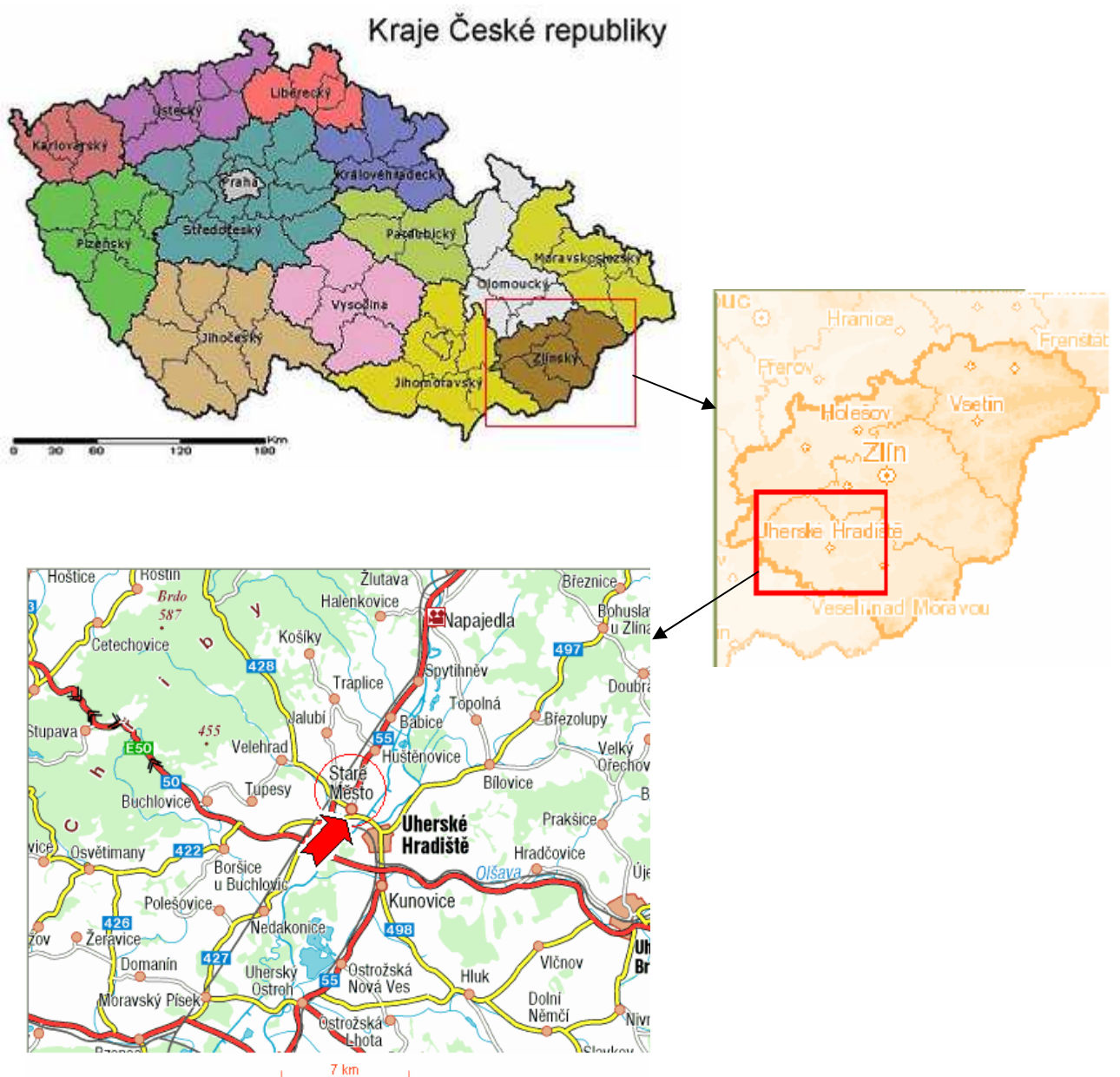
¹ Na internetové adrese <http://oldmaps.geolab.cz> jsou zveřejněny mapy nejen stabilního katastru.

2. Stručná geografická charakteristika

Poloha:

Staré Město se nachází v jihovýchodní části České republiky, na jižní Moravě, ve Zlínském kraji, bývalém okrese Uherské Hradiště, na západním okraji města Uherské Hradiště, na pravém břehu řeky Moravy.

Mapa č.1 – Vyznačení Starého Města

Přírodní poměry:

Podnebí Starého Města je ovlivněno svým výskytem v Dolnomoravském úvalu, který patří podle Quittovy klasifikace (1971) do teplé klimatické oblasti s poměrně dlouhým, teplým létem, teplým až mírně teplým jarem a podzimem a krátkou suchou zimou.

Vodstvo Starého Města patří k velmi významným složkám krajiny. Největší dominantu tvoří řeka Morava, která pramení na Kralickém Sněžníku. Regulací této řeky vznikla síť tzv. mrtvých říčních ramen. V mapovaném území se nachází slepé rameno s názvem Baraňák. Dalším významným vodním útvarem, který se nachází v mapovaném území je Baťův kanál, což je umělý kanál, který byl vybudován před 2. světovou válkou. Druhým tokem Starého Města je přítok na pravém břehu toku řeky Moravy, potok Salaška, který protéká středem obce. V hodnoceném území protéká také Jalubský potok.

Rostlinstvo: topol černý (*Populus nigra*), olše lepkavá (*Alnus glutinosa*), vrba bílá (*Salix alba*), vrba křehká (*S. fragilis*), dub letní (*Quercus robur*), jilm vaz (*Ulmus laevis*), bez černý (*Sambucus nigra*), kostival lékařský (*Symphytum officinale*), chmel obecný (*Humulus lupulus*), svízel přítula (*Galium aparine*), sasanka pryskyřníkovitá (*Anemone ranunculoides*), česnek medvědí (*Alium ursini*), popenec břechťanovitý (*Glechoma hederacea*), netýkavka nedůtklivá (*Impatiens parviflora*), ...

Živočišstvo: vlahovka narudlá (*Monachoides incarnata*), hlemýžď zahradní (*Helix pomatia*), páskovka keřová (*Cepaea hortensis*), batolec červený (*Apatura ilia*), bělopásek topolový (*Limenitis populi*), lišaj lipový (*Dilina tiliae*), roháč obecný (*Lucanus cervus*), střevlík kožitý (*Carabus coriaceus*), žlabatka listová (*Cynips quercusfolii*), sršeň obecná (*Vespula crabro*), káně lesní (*Buteo buteo*), ostříž lesní (*Falco subbuteo*), bažant obecný (*Phasianus colchicus*), konipas luční (*Motacilla flava*), karas stříbřitý (*Carrasius auratus gibelio*), střevle potoční (*Phoxinus phoxinus*), vranka obecná (*Cottus gobio*), ...

Demografie: Počet obyvatel ve Starém Městě byl ke dni 31. 12. 2004 6727 obyvatel.

3. Metodika

Pro porovnání stavu krajiny Starého Města v roce 1827 s nynějším stavem jsme si obstarali mapy stabilního katastru a současné katastrální mapy. Nejprve jsme si mapy stabilního katastru Starého Města vytiskli² a zmenšili do vhodného měřítka pro snadnější manipulaci. Zároveň jsme pracovali s mapami, které pocházely z archivu Českého ústavu zeměměřičského a katastrálního v Praze. Jelikož jsme pro zpracování údajů potřebovali využít počítačový program, který pracuje na bázi geografických informačních systémů, využili jsme program Arc View GIS, ve kterém jsme mapy upravovali a zároveň jsme díky němu spočítali koeficienty ekologické stability krajiny.

Mapy stabilního katastru jsme si nejprve řádně prostudovali a následně jsme si zvolili nejreprezentativnější část katastrálního území obce Staré Město, jihovýchodní část. Tuto oblast jsme si vybrali pro její významné změny v hydrologických poměrech, urbanizovaném území, změně ve struktuře, krajinném rázu a využívání krajiny.

Nejprve jsme začali mapovat stav v roce 1827. Podkladovou mapu jihovýchodní části stabilního katastru Starého Města jsme si v programu otevřeli a začali vykreslovat jednotlivé plochy (polygony) v mapě podle typu využití. Pro určení správného typu půdy jsme potřebovali mapy stabilního katastru spolu s vysvětlivkami, které jsme získali na Katastrálním úřadě v Praze. Také nám významně pomohly internetové stránky starých map, kde jsme našli vysvětlivky v barevné formě. V konečné fázi vykreslování polygonů jsme získali tyto plochy: budovy, kostely, hospodářská stavení, dvory, zahrady, louky, pastviny, ornou půdu, chmelnice, mosty (dřevěné i kamenné), vodní plochy, polní cesty a zpevněné komunikace. U všech těchto polygonů jsme si postupně zjistili velikosti, které jsme později potřebovali na výpočet koeficientu ekologické stability. Tyto velikosti však nejsou skutečné, neboť vložení skutečného měřítka do tohoto programu základní verze není možné. Proto jsou čísla jen orientační, nicméně nezkrslí výsledek výpočtů.

---

² Mapa byla vytištěna na základě zobrazení na stránkách <http://oldmaps.geolab.cz>.

Po dokončení vykreslení všech ploch do mapy stabilního katastru a po zaznamenání jejich velikostí bylo ještě třeba, abychom si zjistili celkovou velikost mapovaného území, protože tento údaj je také důležitým faktorem, který může výrazně ovlivnit konečný výsledek stability krajiny. Nyní jsme byli připraveni spočítat koeficient ekologické stability tohoto území. K výpočtu jsme ještě potřebovali znalosti vzorce, pomocí kterého je možno zmiňovaný koeficient vypočítat.

Vzorec pro výpočet koeficientu ekologické stability:³

$$K_{es} = (Pa \times kPa) : P$$

K_{es} ... koeficient ekologické stability

Pa ... velikost polygonu

kPa ... koeficient biotopu

P ... plocha mapovaného území

Tabulka č. 1: Pro výpočet přesného koeficientu ekologické stability jednotlivých biotopů:

Biotop	Koeficient biotopu
lesy, mokřady	1,00
sady, zahrady	0,50
pastviny	0,68
louky	0,62
pole	0,14
ostatní	0,10

V další fázi jsme všechny polygony zařadili do stanovených biotopů a zjišťovali jsme celkovou rozlohu jednotlivých biotopů. Dále jsme sečetli velikosti polygonů, které patří do jedné skupiny biotopů a podle vzorce pro výpočet koeficientu ekologické stability jsme stanovily koeficienty pro jednotlivé biotopy. Po sečtení výsledků jsme získali celkovou hodnotu koeficientu ekologické stability pro stanovovaný rok.

³ Vzorec pro výpočet koeficientu ekologické stability je převzat z: Sklenička, P. (2003): Základy krajinného plánování. Praha.

Pro vyhodnocení výsledku koeficientu ekologické stability jsme vycházeli z uvedené tabulky č. 2 hodnot koeficientů ekologické stability⁴:

Tabulka č. 2: Typy krajiny zařazené podle koeficientů

<i>Výsledek</i>	<i>Typ krajiny</i>
0,0 – 0,2	Devastovaná krajina
0,2 – 0,4	Výrazně narušená krajina
0,4 – 0,6	Intenzivně využívaná krajina
0,6 – 0,8	Vyvážená krajina
0,8 – 1,0	Stabilní přírodě blízká krajina

Pro zhodnocení využívání půdy v roce 2006 jsme využili map stabilního katastru. Do těchto map jsme se snažili zakomponovat současné využití půdy. Data o současném využívání půdy jsem získali vlastním terénním mapováním, kdy jsme do mapy katastrální v měřítku 1:10 000 zakreslovali současný stav. Postup při zpracovávání dat byl stejný jako při zpracovávání dat z roku 1827.

Po výzkumu v terénu následovalo zapracování stavu využití ploch ve Starém Městě v tomto roce do mapy stabilního katastru z roku 1827. Na upravenou mapu současného stavu jsme přiložili na zesponu osvětleném skle mapu stabilního katastru, do které jsme tužkou přibližně zaznačili stav v roce 2006. Jako opěrný bod pro orientaci v mapách jsme si zvolili staroměstský kostel. Tuto mapu stabilního katastru, kterou jsme si upravili, jsme použili jako náhled při zakreslování nynějšího stavu do mapy z roku 1827 ve stejném programu, který byl použit i při vybarvování polygonů stabilního katastru. Do programu jsme si vložili tutéž mapu z roku 1827, která posloužila jako podklad pro vykreslování i v předchozím úkolu. Do této mapy jsme začali zaznamenávat stav využívání půd v roce 2006. Ze zhotovené mapy současného využití půd jsme si opět zaznamenali jednotlivé velikosti polygonů, ale i celkovou velikost území⁵. Zhotovili jsme si proto tabulku (tabulka č. 5), ve které jsou všechny naše zjišťované údaje. Dále jsme sečetli velikosti ploch, kterým je společná skupina biotopů a opět jsme vše zaznamenali do tabulky (tabulka č. 6). Následoval už jen výpočet koeficientů ekologické stability pro jednotlivé biotopy a součet jednotlivých

⁴ Viz. Sklenička, P. (2003): Základy krajinného plánování. Praha.

⁵ Veškeré výsledky jsou uvedeny v kapitole 4. Výsledky zpracování (str.11)

koeficientů biotopů, jehož výsledkem byl celkový koeficient ekologické stability krajiny pro rok 2006. Tento údaj jsme přiřadili podle tabulky č. 2 do příslušné skupiny typu krajiny.

Stabilitu krajiny jihovýchodní části Starého Města v roce 1827 a 2006 jsme nakonec porovnali.⁶

---

⁶ Viz. kapitola 4.3 Srovnání koeficientů ekologické stability (str.13)

4. Výsledky zpracování

4.1 Situace v roce 1827

Tabulka č.3: Velikosti polygonů a jejich přiřazení k biotopům z tabulky č. 1⁷.

Polygon	Velikost polygonu	Přiřazení k biotopu
Budovy	92629,77	Ostatní
Kostel	1086,39	Ostatní
Hospodářská stavení	18429,41	Ostatní
Dvory	103348,90	Ostatní
Zahrady	487616,62	Zahrady
Louky	202124,30	Louky
Pastviny	1198946,50	Pastviny
Orná půda	318330,72	Pole
Chmelnice	21334,43	Ostatní
Most – kamenný	9701,10	Ostatní
Most – dřevěný	6924,25	Ostatní
Vodní plochy	474786,69	Ostatní
Polní, lesní cesty	10404,05	Ostatní
Zpevněné komunikace	191322,90	Ostatní
Celková velikost	3136986,04	-----

Tabulka č. 4: Velikosti a koeficienty jednotlivých biotopů

<i>Biotop</i>	<i>Velikost biotopu</i>	<i>Koeficient biotopu</i>
sady, zahrady	487616,625	0,07772
pastviny	1198946,505	0,25989
louky	202124,3	0,03995
pole	318330,72	0,01421
ostatní	929967,89	0,2965
<i>Celkový koeficient</i>	3136986,04	<i>0,42142</i>

Podle tabulky č.2⁸ jsme přiřadili naše území k intenzivně využívané krajině. Z výsledku 0,42142 je zřejmé, že již v roce 1827 docházelo k rozvoji urbanizace, ale stále ještě můžeme pozorovat převládající přírodní nebo přírodě blízké složky. Tento stav a následující vývoj je rozvinut v kapitole Staré Město.

⁷ Viz. kapitola 3. Metodika (str.8)

⁸ Viz. kapitola 3. Metodika (str.9)

4.2 Situace v roce 2006

Tabulka č. 5: Plochy území, jejich velikosti a přiřazení ke skupině biotopů⁹:

Polygon	Velikost polygonu	Přiřazení k biotopu
Budovy	441641,06	Ostatní
Kostel	1086,39	Ostatní
Hřbitov	38194,62	Ostatní
Zastavěné plochy	452755,01	Ostatní
Zahrady	812606,22	Zahrady
Orná půda	344977,12	Pole
Orná půda – lado	316910,02	Pole
Neudržované plochy	120579,96	Ostatní
Mosty	9440,51	Ostatní
Železniční mosty	1342,15	Ostatní
Železnice	15863,77	Ostatní
Násypy	12673,03	Ostatní
Vodní plochy	469314,29	Ostatní
Lužní lesy	117736,11	Lesy
Břehové vegetace	191475,72	Lesy
Polní, lesní cesty	5907,16	Ostatní
Zpevněné komunikace	322929,95	Ostatní
Celková velikost	3675433,09	-----

Tabulka č. 6: Velikosti a koeficienty jednotlivých biotopů

Biotop	Velikost biotopu	Koeficient biotopu
lesy	309211,83	0,08413
sady, zahrady	812606,22	0,11055
pastviny	-----	-----
louky	-----	-----
pole	661887,14	0,02521
ostatní	1891727,9	0,05147
Celkový koeficient	3675433,09	0,27136

Z této tabulky vyplývá, že za sledované období zmizely některé kategorie využívaných ploch – jedná se o louky a pastviny, které se nepodílely roku 2006 na výpočtu koeficientu ekologické stability. Tento stav nastal v důsledku změny životního stylu.

Celkový koeficient ekologické stability pro rok 2006 činí hodnotu 0,27136, což náleží do skupiny výrazně narušeného typu krajiny. Vlivem urbanizace, průmyslu, ale i politické situace došlo v průběhu let ke zhoršení stability krajiny Starého Města.

⁹ Podle tabulky č.1 – kapitola 3. Metodika (str.8)

4.3 Srovnání koeficientů ekologické stability

V kapitole 4.1 jsme zjistili, že stav území v roce 1827 náležel do skupiny intenzivně využívaných krajin. Docházelo totiž k rozvoji urbanizace a větším tlakům na krajinu v důsledku zemědělství, zvyšování počtu obyvatel, ale také díky změnám v naší politické sféře. Tento vývoj a změny ve využívání krajiny přispěly k dalšímu poklesu v tabulce typů krajin, jak je psáno v následujícím hodnocení stavu současného.

Současný stav území se proti stavu v roce 1827 značně zhoršil, a to vedlo k přiřazení krajiny do nižší kategorie, která se nazývá výrazně narušená krajina.

Celkový rozdíl v koeficientech vypočítaných pro rok 1827 a 2006 činí 0.15. Z toho vyplývá, že velikost koeficientu má snižující se charakter. Tento stav je zapříčiněn vývojem, který je důkladněji popsán v kapitole Historicko – geografická interpretace.

5. Historicko-geografická interpretace

rozdílů ve využívání krajiny ve sledovaném období

Pro lepší pochopení vztahů a vazeb mezi krajinou a jejími obyvateli a pro vysvětlení příčin změn ve využívání půdního fondu jsme se museli zaměřit na lepší poznání historických událostí. Byly to právě nejen celostátní historické události, které se projeví na změnách ve využívání půdního fondu, ale i události regionálního významu.

5.1 Stav počtu obyvatel

Snažili jsme se zhodnotit, jak se v průběhu let měnil stav počtu obyvatel na území Starého Města. Nejdříve jsme si opatřili údaje o obyvatelích z internetu, ale díky paní profesorce Mgr. Soni Patočkové jsme mohli nahlédnout do archívu v Uherském Hradišti. Naším dalším pramenem se stala kniha „Staré Město v proměnách staletí“.¹⁰

Nejdříve jsme si sepsali počet obyvatel z jednotlivých sčítání a později jsme porovnávali, jak se tyto údaje měnily v průběhu let. Také jsme dávali počty obyvatelstva do souvislostí s významnými událostmi ve Starém Městě. Zvláštní položkou je i počet domů. Tuto skutečnost jsme také porovnali.

Po vytvoření tabulek a grafu jsme vyhodnotili stav počtu obyvatel a domů v průběhu let. Z grafu vidíme, že největší přírůstek obyvatel byl mezi roky 1869 a 1900, a to 1908 obyvatel. Zjistili jsme, že v roce 1868 byl postaven místní cukrovar.

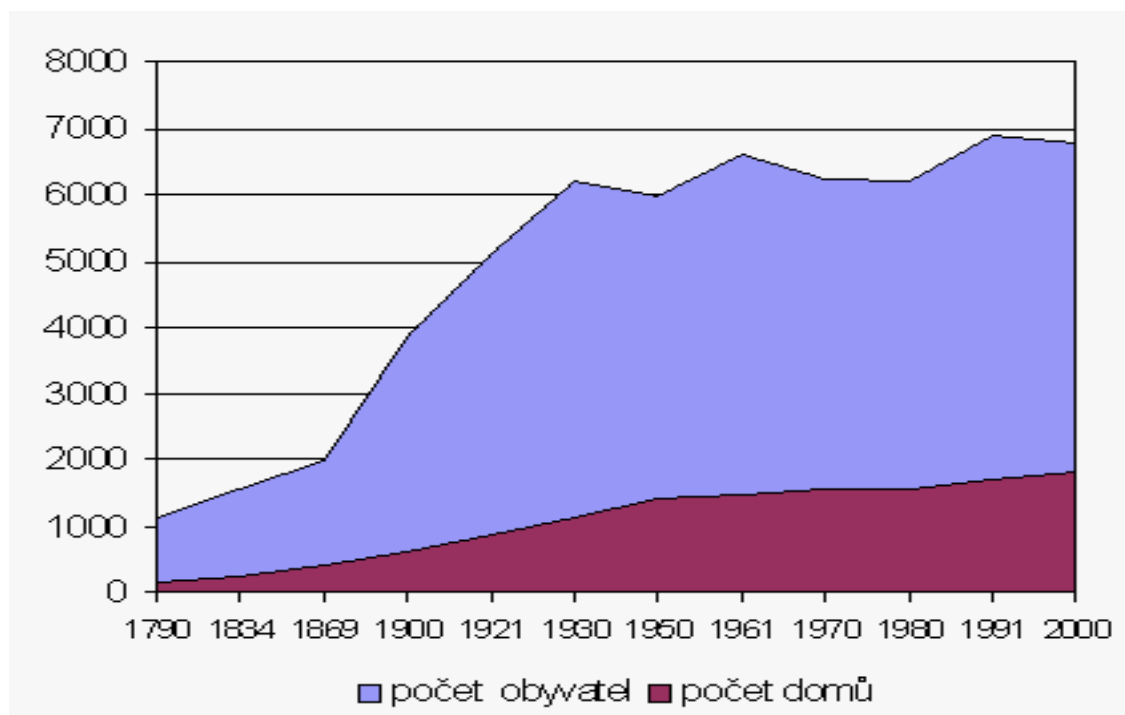
---

¹⁰ Viz seznam použité literatury.

Tabulka č. 7: Přehled o počtech obyvatel a domů ve Starém Městě

Rok	Počet obyvatel	Počet domů
1790	1124	166
1834	1560	231
1869	1971	407
1900	3879	609
1921	5098	865
1930	6211	1141
1950	5973	1392
1961	6614	1462
1970	6245	1546
1980	6183	1558
1991	6882	1710
2000	6764	1800

Graf č. 1: Vývoj počtu obyvatel a domů v obci Staré Město

Z toho vyplývá, že v tomto podniku si našlo práci mnoho lidí a byli ochotni se za ní přistěhovat. Největší přírůstek domů byl však v období mezi roky 1921 a 1930, a to 276 domů. V tomto období přibylo 1113 obyvatel. Tento vzrůst mohlo zapříčinit založení továrny na výrobu barev Kirschner. To znamenalo větší zaměstnanost a lidé z vesnic dojížděli za prací. Největší počet obyvatel zaznamenalo město v roce 1991, a to 6882. Od tohoto roku se počet obyvatel stále snižuje. Na křivce demografické

revoluce se dostáváme do čtvrté fáze vývoje. To znamená pokles porodnosti pod úmrtnost. Počet domů však stále roste i přes zbourání 93 domů po katastrofálních povodních v roce 1997. To může být zapříčiněno většími nároky stávajících obyvatel na prostor, ale i vlastnickými právy na půdu. Dříve zdědil půdu nejstarší potomek, ale nyní se majetek rozděluje rovným dílem mezi všechny potomky. Tento stav velmi ovlivňuje i strukturu krajiny.

5.2 Historický vývoj obce Staré Město

V této kapitole jsme se zaměřili na získání historických faktů, které se podepsaly na změně ve využívání půdního fondu v modelovém území ve sledovaném období.

Léta 1827 – 1900:

Z informací získaných o tomto období jsme zjistili, že se prostředí a zástavba Starého Města změnila především z důvodů stavby železnice, kterou nechal vystavět Ferdinand II a to v roce 1841. Tato nově vystavěná dráha se jmenovala Severní dráha. Nechal ji vystavět, aby tak zajistil dobré a rychlé spojení s jižními liniemi v době, kdy probíhaly války, a také pro dobré spojení s hranicemi jeho území a s Vídní. Hlavně tato skutečnost výrazně postihla oblast nynějšího Starého Města, protože se tak stala najednou přístupnější. V roce 1883 od ní pak byla vystavěna boční železnice vedoucí přes Uherské Hradiště. Od této doby začalo Staré Město fungovat jako důležitý železniční uzel. Tyto události se samozřejmě musely někde projevit a to se také stalo v oblasti využívání půdního fondu. Když se Staré Město stalo tak důležitým dopravním uzlem, stalo se také místem, kde začal hrát velkou roli průmysl. To mělo také zákonitě vést ke změně ve struktuře půdního fondu. Při bližším prozkoumání modelovaného území jsme ale na větší změny nepřišli. Louky a pastviny i nadále sloužily svým původním účelům. Jen chmelnice zanikla a v námi sledovaném období jsme o ní potom už nenašli jakékoliv zmínky.

Významné události sledovaného období:

- 1868 byl postaven místní cukrovar

Léta 1900 – 1948:

Největší změnu krajiny jsme v tomto časovém úseku zaznamenali v období třicátých let. Tyto změny začaly probíhat z důvodu regulace řeky Moravy, která se uskutečnila proto, že se řeka dvakrát ročně pravidelně vylévala. Proto bylo regulací dosaženo omezení povodní. Kvůli tomuto zásahu se změnila i struktura půdního fondu. Louky a pastviny, které byly dříve kvůli pravidelným záplavám řeky hospodářsky skoro nevyužitelné, se mohly změnit v ornou půdu a začít se tak využívat pro pěstování zemědělských plodin. Tato skutečnost je patrná i z obrázků, které jsou zařazeny v příloze. Zároveň vedla regulace k vytvoření slepých ramen řeky Moravy, které se průběžně zanášely a zanikaly. Lidé se totiž báli povodní, a proto chtěli řeku co nejvíce napřímit, aby tak voda odtékala co nejrychleji pryč a pokud možno se tím co nejvíce zabránilo hrozbě vzniku povodní. Na tom, že se před tím řeka tak často vylévala z koryta, mělo podíl jistě i to, že byla tak zanesená a neudržovaná, především na jaře při tání sněhu. Proto ji lidé zregulovali, snažili se ji udržovat v dobrém stavu a starali se o to, aby bylo hluboké a čisté koryto.

Staré Město se začalo velmi rychle rozrůstat. Pomohlo tomu nejen napřímení řeky a s tím související vysušení okolních pozemků, ale také vystavění Severní dráhy.

Významné události sledovaného období:

- 1909 byla dokončena stavba nové radnice
- 1925 založena továrna na výrobu barev Kirschner
- 1945 obec osvobozena rumunskými vojsky

Léta: 1948 – 1989:

Do tohoto období spadá proces kolektivizace, který se promítl i do celkového rázu Starého Města. Namísto původní a rozmanité mozaikovitě krajiny se zde začala objevovat poněkud jednotvárná krajina s monokulturními plodinami.

Významné události sledovaného období:

- 1948 se k moci dostala KSČ, díky níž nastalo sjednocování pozemků. Pozemky se dostávaly pod správu JZD, která s nimi hospodařila až do roku 1989.
- 1949 první objev základů kamenné stavby z 9. století na území obce
- 1951 obnovena samostatná farnost Starého Města
- 1960 otevřena expozice Památníku Velké Moravy
- 1970 další zvětšení pozemků, zprůmyslnění zemědělství, izolace biotopů

1989 – současnost:

V devadesátých letech u nás došlo k převratu a k celkové změně v politickém systému a pozemky, které byly dříve sjednocované, byly navraceny svým původním vlastníkům. To vedlo ke změně v krajinném rázu v podobě rozčlenění krajiny z jednotvárných velkých ploch na menší části.

Významné události sledovaného období:

- 1990 na základě lidového referenda se Staré Město odloučilo od Uherského Hradiště
- 1997 katastrofální povodeň, v jejímž důsledku bylo zbouráno 93 domů
- 1997 bylo Staré Město povýšeno na město

Z výše uvedených událostí vyplývá, že již v roce 1847 si člověk toto území celkově přetvořil podle svého. A to měl člověk relativně velmi málo prostředků, které by mu pomohly tuto krajinu přetvořit.

V dnešní době je tato krajina celkově přetvořená člověkem. Už ani u řeky Moravy, kde dřív bylo velké území pastvin a podmáčených luk, není nic přírodního. Dnes se tam staví rodinné domy, a to i přesto, že je to záplavové území podle povodňových plánů. Jinak se ale Staré Město jako komplex moc nezměnil (podle zhodnocení map stabilního katastru a nynějšího stavu terénním mapováním). Celkově největší změny pocítilo Staré Město v devatenáctém století, a to díky stavbě Severní

dráhy v roce 1841. Městská zástavba a síť ulic se téměř nezměnila. Naopak největší změnu utrpěla řeka Morava při napřimování (regulaci) z důvodu zabránění povodním a stejně tak se výrazně změnila krajina podél řeky. K dalším zaznamenaným změnám patří zmizení chmelnice ve Starém Městě nebo odstranění cukrovaru (cukrovar z roku 1868 byl ještě v době nedávno minulé funkční, nicméně dnes je již zbourán a v prostoru, kde stával, se v současné době staví sklad firmy Hamé.

V nynější době se na území Starého Města chystají největší změny spojené s rekultivací a znovuobnovením slepých ramen řeky Moravy. Jinak by mělo toto území přetrvávat dále bez nějakých výhradních změn.

Další velká změna nastala po roce 1948, kdy se dostala k moci KSČ, která zavedla velké sjednocování půdních pozemků a tím byla nastartována velká kolektivizace. Půda se odebírala soukromím vlastníkům buď dobrovolně nebo i násilím a převáděla se do správy JZD (to mělo za následek ničení remízků mezi poli a rozorávání polních cest; vznikaly tak velké lány, které byly narušovány větrnou erozí). To pak s nimi nakládalo tak, že zaměstnalo původní vlastníky půdy, aby hospodařili na těchto polích. Takto měli komunisté velmi pečlivě pod kontrolou domácí zemědělství to se tak stalo značným zdrojem ekonomického příjmu státu (zemědělství v té době bylo pilířem našeho hospodářství), některým lidem se však toto jednání moc nelíbilo. Pak přišel další zlom. Po pádu komunistů v roce 1989 se věci začaly vracet do starých kolejí. Nastalo navrácení pozemků do osobního vlastnictví. Jenže tento proces nešel tak rychle jako předchozí sjednocování. Ještě dnes najdeme lidi, kteří žádají o vrácení svých pozemků do osobního vlastnictví. Ti, co už jim byly pozemky navráceny, je buď využívají nebo je nechávají jen tak ležet ladem a zarůstat plevelem.¹¹

---

¹¹ Viz. obrazová příloha, která dokumentuje současné využití některých částí katastru obce.

6. Popis struktury krajiny:

Další problematika, kterou jsme se zabývali je struktura krajiny. Ta je dána zastoupením a kombinací prvků a složek v krajině. Rozdělili jsme si hodnocené území na tři základní prvky, které jsme jednotlivě rozebrali podle metodiky hodnocení struktury krajiny. Hodnocení struktury jsme si ale rozdělili na tři části. V první části jsme se zaměřili na strukturu krajiny stabilního katastru, druhá část náleží struktuře krajiny stavu současného a ve třetí části jsme tyto dva stavy shrnuli a porovnali.

6.1. Struktura krajiny stabilního katastru

Jako podklad pro tento úsek nám posloužila mapa využívání půd v roce 1827, kterou jsme si sestavili již v úkolu č.1. Pro lepší orientaci jsme vytvořili i graf velikostí ploch.

Území jsme si rozčlenili na matrici, plošky a koridory. Tyto prvky jsme postupně jednotlivě rozebrali a popsali jejich vlastnosti.

Matrice:

Nejrozšířenějším krajinným prvkem jsou pastviny. Jejich plocha zabírá zhruba 38.22%. Tato matrice je přerušována místy vodními toky. Nachází se v blízkosti řeky Moravy. Jak je uvedeno v textu „Staré Město“, bývalo zde místo pro pastvu zvířat, která se chodila napájet k vodě. Tudiž by byly vhodným řízením extenzivní pastva a doplňková seč.

Z mapy můžeme vyčíst, že matrice již postupně ubývá. Zato pole se stávají expanzivním prvkem. Vzhledem k okrajové poloze nedochází k výraznému přerušování.

Plošky:

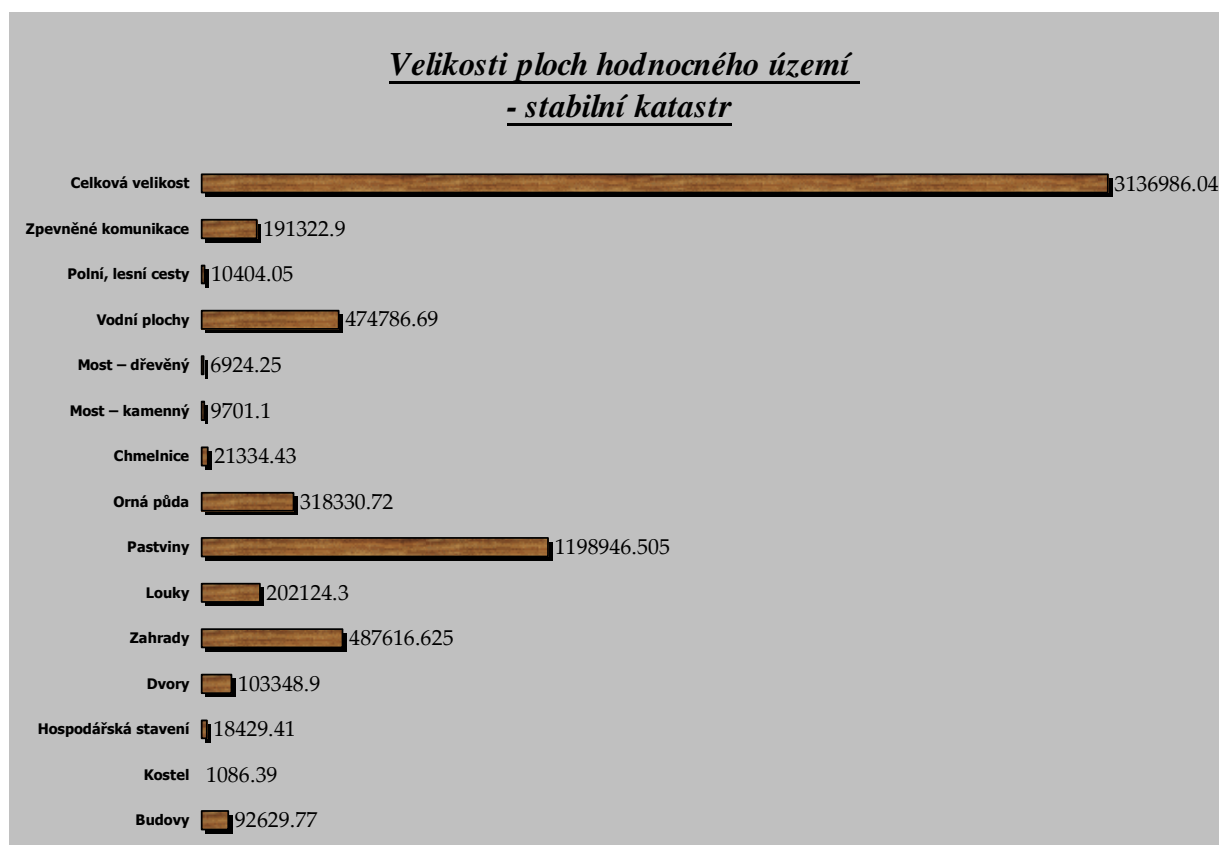
Jsou to ze všech stran ohraničené prvky. Převládajícími ploškami jsou zahrady. To jsou antropogenní plochy, které obhospodařuje člověk a tím dodává energii do systému. Zahrady zabírají asi 15.54 % z celkové plochy. Většinou se setkáme s tvarem

čtverce nebo obdélníku. To záleží za vlastnických poměrech půdy. Dochází k člověkem vytvořeným hranicím, které jsou ostré a úzké.

Koridory:

Po obou stranách mostu přes řeku Moravu se nacházely aleje stromů, které bychom mohli považovat za menší koridory. Pravděpodobné je také, že se koridor stromů vyskytoval kolem celého toku řeky Moravy. Tak je možné usuzovat z nynějšího reliktního lužního lesa v oblasti současného slepého ramena Baraňák, ale také z výskytu porostů nacházejících se v břehové zóně řeky Moravy. Tyto porosty mohou vypovídat o dřívějším výskytu lesa.

Graf č. 2: Velikosti ploch hodnoceného území

6.2. Struktura současné krajiny

Pro tuto část jsme použili jako podklad mapu současného využívání půd vytvořenou v prvním úkolu. Také nyní jsme si vypracovali graf velikostí ploch pro lepší orientaci v číslech.

Matrice:

Matricí jsou zahrady se svými 22.11% z celkové plochy. Toto je nejrozšířenější prvek, který se rozpadá do dílčích ploch. Převládá lidská činnost, a proto je matricí prvek ovlivněný člověkem. Zahrady jsou rozdělovány cestami a to závisí především na vlastnických vztazích. Tento prvek je třeba řídit neustále. To znamená, že je nutná dodávka energie. Zeleň je závislá na dostupnosti vody, ale celý systém je silně ovlivněn stresovým prostředím města. Stabilita porostu se také odvíjí od dostatku živin, kterých ve městě ubývá. Hodně lidí pěstuje na svých zahradách stromy, které mají příznivý vliv na městské klima, snižování hlučnosti, ale také na estetiku.

Plošky:

Nyní se na tomto území nachází značné množství plošek, jako jsou plochy zcela vytvořené člověkem i plochy člověkem ovlivněné. Jsou to například zastavěné plochy, orná půda, plochy neudržované.

Orná půda je dosti závislá plocha na příjmu energie. Tu dodává člověk prostřednictvím práce mechanické, také hnojivy, které obohacují půdu o živiny, ale musí se dbát na vyvážené množství, aby nedocházelo k znehodnocení nebo splachům do vody a tak k následnému znečištění vodního prostředí. Orná půda je v hodnocené oblasti jak aktivně obhospodařovaná, tak i v podobě lada. Velikost ploch orné půdy obou typů je celkově asi 18% z plochy celkové.

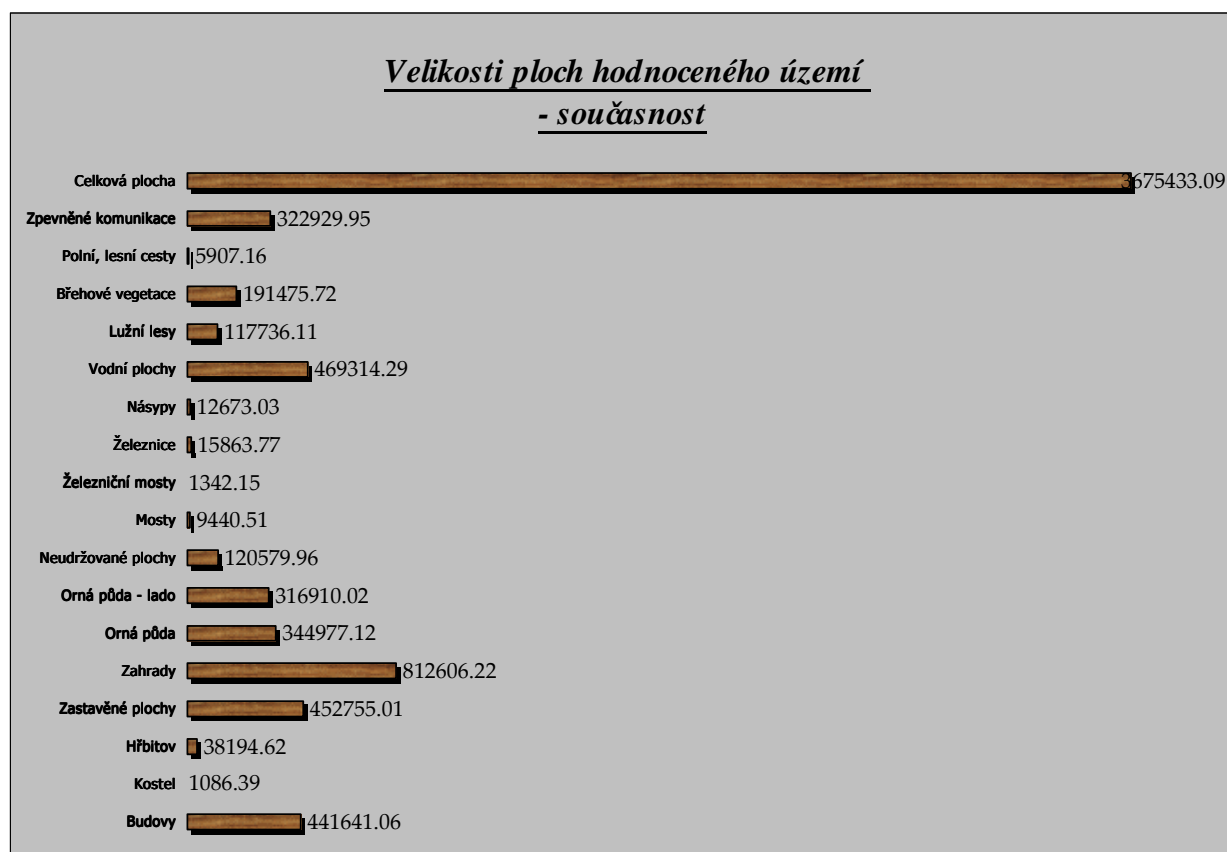
Plochy neudržované jsou ty, o které se nikdo nestará, a proto zarůstají. Dnešní lidé nemají čas na práci na vlastních pozemcích, nebo je nechtějí z různých důvodů. Proto se množství ploch neudržovaných stále zvětšuje.

Koridory:

V mapovaném území se nachází několik významných koridorů. Jedním z nich je reliktní lužní les v oblasti slepého ramena řeky Moravy. Toto je významné místo, které slouží jako útočiště pro zvířata a nalezneme zde i pestré rostlinstvo.

Dalším důležitým koridorem je břehový porost kolem řeky Moravy. Ten nám naznačuje, že se zde v minulosti mohl nacházet lužní les.

Graf č. 3: Velikosti ploch hodnoceného území

6.3. Srovnání struktury krajiny stabilního katastru a současného stavu

V první části jsme objasnili strukturu krajiny v roce 1827. Zjistili jsme, že matricí byly pastviny, které zabíraly 38,22% z celkové plochy. Dále jsme určili, že zahrady patřily do skupiny plošek se svými 15,54%. Nalezli jsme také významné koridory, jako aleje stromů kolem cest a toku řeky Moravy. Vývojem došlo ke změně struktury krajiny, a tudíž i ke změně jednotlivých prvků. Z toho vyplývá, že v současnosti se na místo matrice dostaly zahrady, které obsahují 22,11% z celkové mapované oblasti. Musíme však podotknout, že plochy současných zahrad nesplňují kritérium velikosti matrice, které činí 50 % celkové plochy. Navíc jsou zahrady fragmentovány do dílčích ploch, avšak jejich vliv na okolní přírodu je značný, a proto jsme tyto plochy zahrad přiřadili do části matrice. Stav převahy zahrad zapříčinil především rozvoj urbanizace. Území se také rozčlenilo na větší počet plošek. K nim jsme přiřadili zastavěné plochy, neudržované plochy a ornou půdu, která je zastoupena 18% z celkové plochy mapované oblasti. Při terénním výzkumu jsme zaznamenali několik významných koridorů. Jeden z nejdůležitějších je lužní les v oblasti slepého ramena, který poskytuje útočiště mnoha druhům zvířat i rostlin. Tuto přírodní scénérii jsme zachytili na fotografii, která je uvedena v příloze. Další koridor se nalézá po obou stranách řeky Moravy a tvoří ho břehové porosty.

7. Dotazník

7.1 Vypracování dotazníku

Při rozmyšlení v průběhu práce na úkolech jsme usoudili, že by bylo vhodné vypracovat dotazník, který by měl posloužit jako zhodnocení veřejného mínění obyvatel Starého Města. Proto jsme dotazník rozčlenili na dílčí problematiky jako jsou urbanizace, zemědělství a odpadové hospodářství. Tento dotazník obsahuje 13 otázek, které se vztahují k již zmiňovaným tématům. Nejdříve jsme sepsali hlavičku dotazníku a poté se věnovali vypracování vlastních otázek, které by neměly občany příliš zdržovat, aby byly věcné, přesné, ale i účelné. Po vypracování dotazníku, který jsme si vytiskli, jsme šli do terénu a patřičným způsobem jsme oslovovali občany, zda by nám na něj mohli odpovědět (vyhodnocení nejdůležitějších částí dotazníku naleznete v příloze).

Obsah dotazníku

Střední odborná škola a Gymnázium Staré Město
Velehradská 1527, 686 03 Staré Město

Tazatelé: Lukáš Nejd, Ondřej Janků, Marek Soviš, Mirka Burešová

Pohlaví: muž žena
Věk: 0 – 20
21 – 40
41 – 60
nad 60 let
Vzdělání: základní
vyučen
maturita
VŠ

Dotazník:

1. Je Staré Město Vaše rodiště? Ano Ne

2. Bydlíte ve Starém Městě? Ano Ne

3. Víte, co znamená pojem urbanizace? Ano Ne

4. Souhlasíte s urbanizací v záplavovém území kolem řeky Moravy? Ano

Ne

Je mi to jedno

5. Víte, kolik obyvatel žije dnes ve Starém Městě?

a. 3500

b. 4700

c. 5200

d. 6700

6. Třídíte odpad? Ano Ne

7. Pokud ano, který? Plast

Papír

Sklo

Baterie

Kov

Bioodpad

8. Jak daleko máte k nejbližším kontejnerům na tříděný odpad?

Do 10 m

10 – 50 m

50 – 100 m

více než 100 m

nevím, kde jsou

9. Víte, že byla slepá ramena řeky Moravy zavezena kontaminovanou půdou?

Ano Ne

10. Souhlasíte s vyčištěním a znovuoobnověním slepých ramen řeky Moravy?

Ano Ne

11. Vlastníte zemědělskou půdu v katastru obce Staré Město? Ano Ne

12. Pokud ano, jak je využívána?

Sad

Vinice

Orná půda

Louka

Jiná, jaká _____

13. Zohledňujete při výběru hnojiv či postřiků, zda je přípravek šetrný k ŽP?

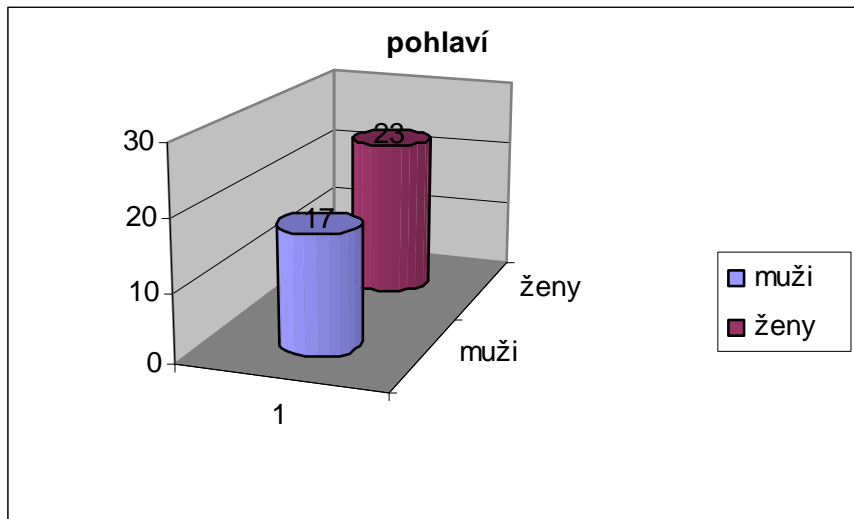
Ano Ne

Děkujeme Vám za zodpovězení dotazů.

7.2. Výsledky dotazníku

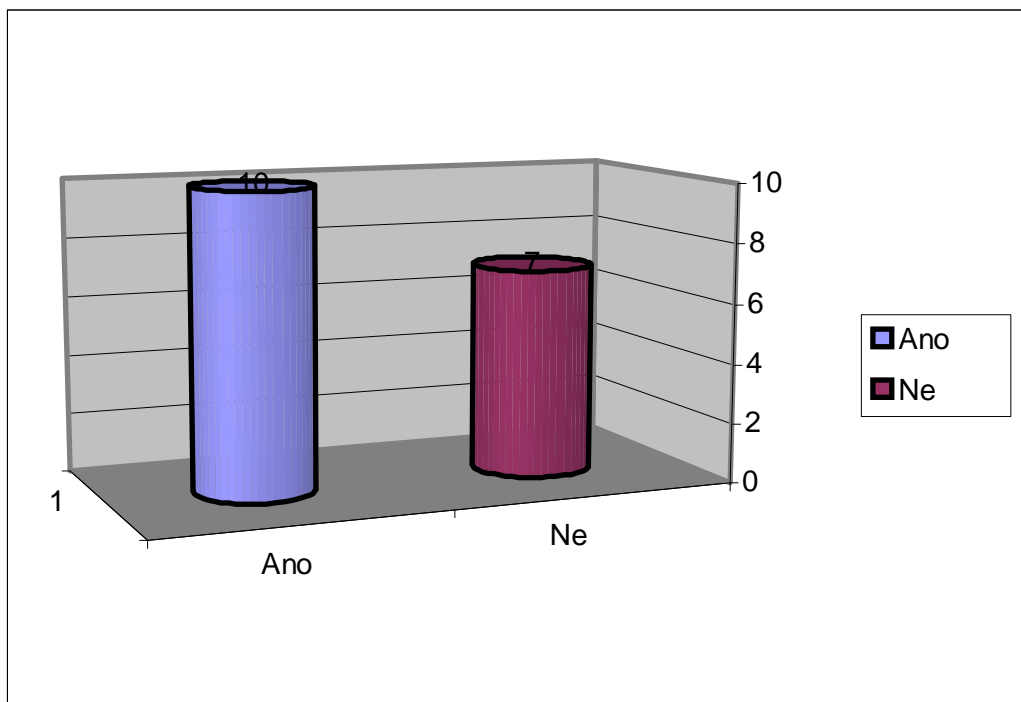
Z dotazníkového šetření jsme vybrali ty odpovědi, které nejvíce souvisejí se zpracovávaným tématem.

Graf č. 4: Pohlaví respondentů

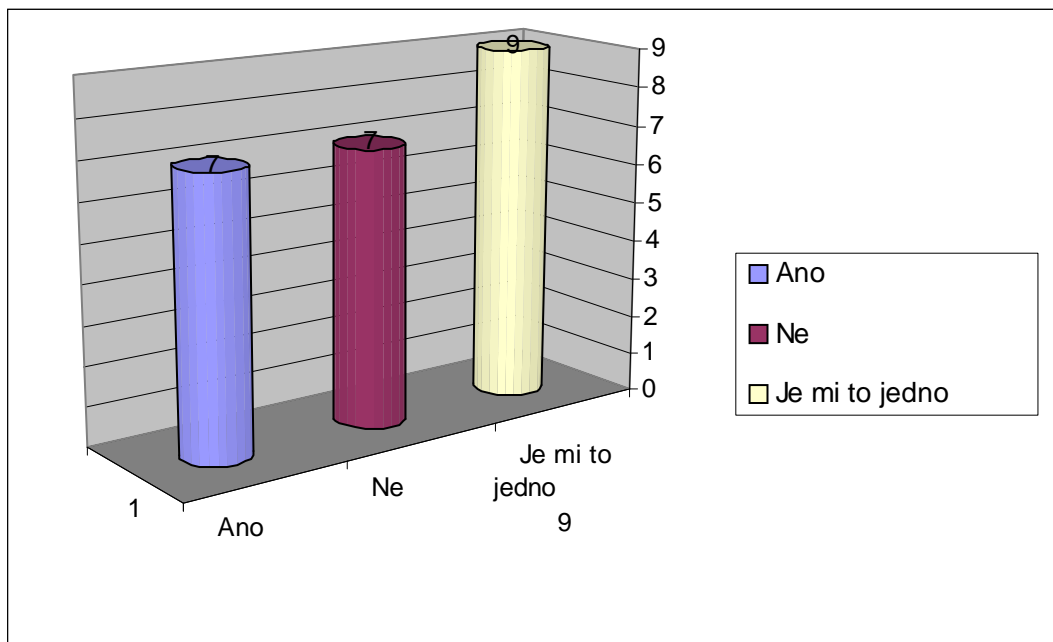
Otázka č.3: Víte, co znamená pojem urbanizace?

Graf č. 5: muži ano 1
ne 7

Grafy č. 9: ženy   ano   7
                           ne   7
                           je mi to jedno   9

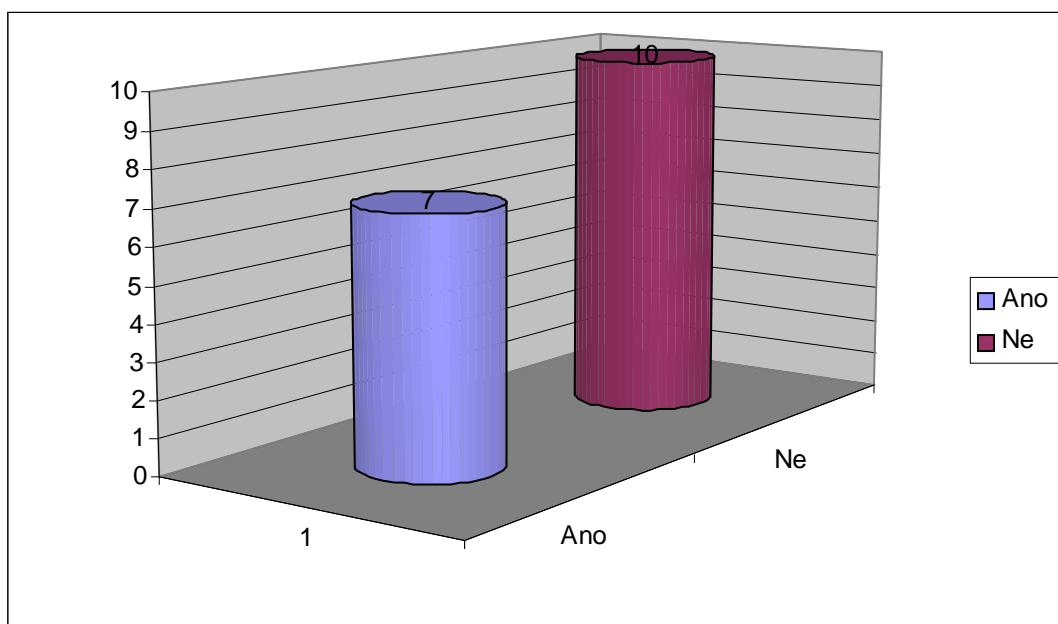

Dotázané ženy, stejně jako muži, nemají vyhraněný názor na urbanizaci v záplavovém území.

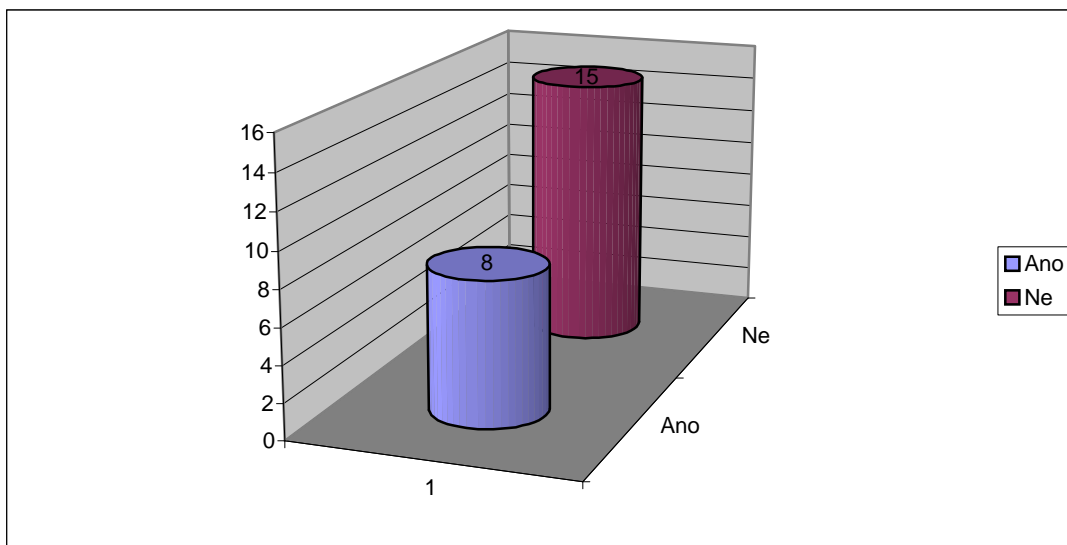
Otázka č.9:

Víte, že byla slepá ramena řeky Moravy zavezena kontaminovanou půdou?

Graf č. 10: muži   ano 7
                           ne 10

Graf č. 11: ženy   ano 8
                                  ne 15

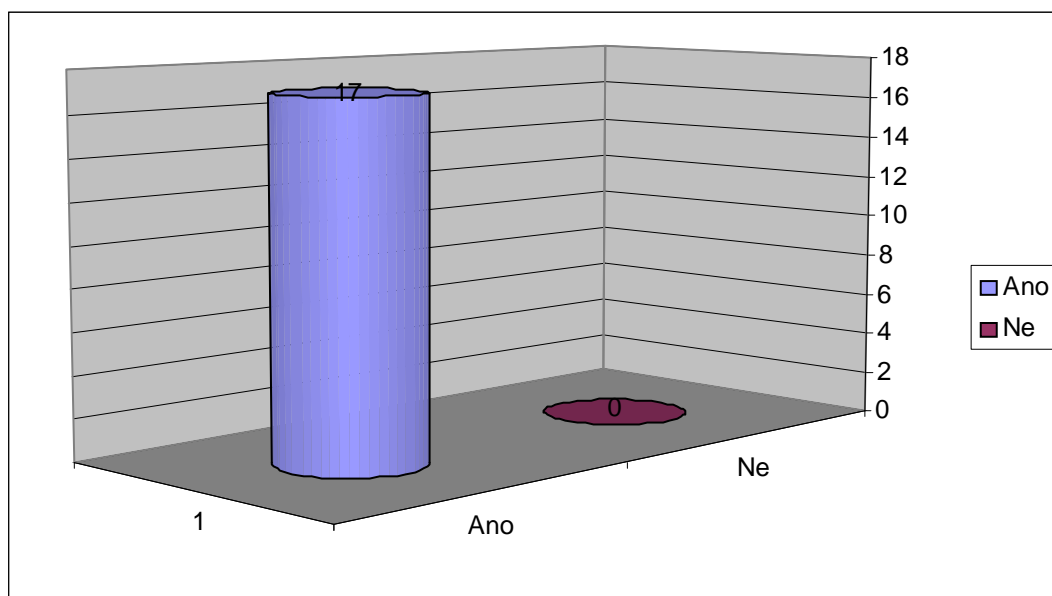

Z výše uvedených grafů vyplývá, že jak muži, tak ženy nevěděli o faktu, že slepá ramena byla zavezena kontaminovanou půdou.

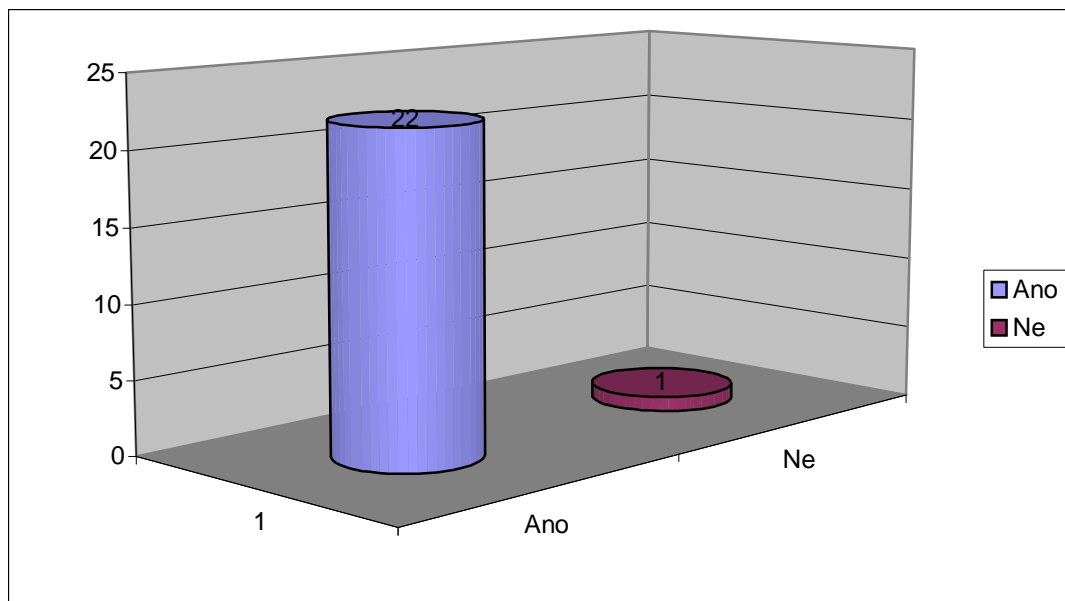
Otázka č.10:

Souhlasíte s vyčištěním a znovuobnovením slepých ramen řeky Moravy?

Graf č. 12: muži   ano 17
                                  ne 0

Graf č. 13: ženy   ano 22
                              ne 1

Na grafech můžeme pozorovat, že skoro všechny dotázané ženy i dotázaní muži souhlasí s obnovou slepých ramen řeky Moravy. To dokazuje zvyšující se zájem o životní prostředí kolem jejich domovů.

8. Závěr

Naší prací jsme zjistili, jak se vyvíjela krajina a jakým způsobem se měnila v průběhu staletí.

Oblast, kterou jsme si zvolili pro hodnocení kulturních charakteristik krajiny jsme posuzovali ve dvou etapách, a to rok 1827 a rok 2006, které jsme porovnali. Území stabilního katastru bylo zařazeno do krajinného typu „území s intenzivně využívanou krajinou“. Dnes se oblast řadí k typu krajiny „výrazně narušená krajina“. Jak již bylo výše řečeno, vývoj byl ovlivněn především činností člověka. Trend, který určoval vývoj krajiny ve sledovaném období byl značně závislý na urbanizaci, ale také na politických změnách v průběhu let. Tak došlo ke změně typu matrice, a to z pastvin na zahrady. V důsledku změn ve vlastnictví půdy se krajina více rozčlenila. To způsobilo vznik mnoha nových plošek, které byly dříve přírodnějšího rázu. Dnes se s nimi setkáváme hlavně jako s člověkem narušenými nebo naprosto vytvořenými. Z přírodních prvků se dnes na mapovaném území vyskytují relikty lužního lesa, který je důležitým prvkem pro udržení biodiverzity.

Další vývoj této krajiny by se mohl zlepšovat, neboť jak jsme se dozvěděli z dotazníku, místní lidé mají zájem o své životní prostředí a udržení jeho stavu, popřípadě jeho zlepšení.

V práci jsme se zabývali hodnocením kulturních charakteristik krajiny, které by mohlo posloužit jako základní část pro krajinné plánování, v němž se řeší i otázka trvale udržitelného rozvoje. Ta je dnešnímu světu jednou z nejdůležitějších pro existenci současného i budoucího lidstva.

9. Resumé

9.1 České resumé

Tato práce je zaměřena především na hodnocení vývoje a využívání krajiny, a to v JV části katastrálního území obce Staré Město. Hlavním problematikou, která se zde řeší, je vývoj a stav půdy v letech 1827 a 2006. Důležitou součástí je také stabilita krajiny, která je v práci hodnocena pomocí koeficientu ekologické stability pro oba zmiňované roky. V historickogeografické interpretaci se řeší otázka souvislostí dějin obce s využíváním půdy. Vývoj krajiny značně ovlivňuje její zrnitost, a proto je práce zaměřena také na strukturu krajiny, jež je rozdělena na základní složky. Pro zpestření byl zařazen i dotazník, který obsahuje 13 otázek týkajících se životního prostředí obyvatelstva obce Staré Město.

9.2 Summary

This work focuses mainly on locality evaluation and its development and utilization, namely in the south – east part of geographic area of Staré Město. The main problem which is solved here is the development and condition of land between years 1827 and 2006. An important part is also the locality stability which is evaluated by the factor of ecological stability for both mentioned years in this work. In historical – geographical interpretation the question of relation of the village history to locality utilization is solved. Locality development considerably influences its granularity and that's why this work is also focused on locality structure which is divided into basic parts. Additionally, there is a questionnaire included too. This questionnaire contains 13 questions concerning the life style satisfaction of people living in the town of Staré Město.

10. Seznam použité literatury

BEZDĚČKA, P. a kolektiv. Staré Město v proměnných staletí. 1. vydání, Staré Město 2000.

HRABEC, J. a kolektiv. Chráněná území Uherskohradištska a Uherskobrodsko. 1. vydání, nakladatelství – Agentura ochrany přírody a krajiny v ČR 2002.

SKLENIČKA, P.: Základy krajinného plánování. Praha, nakladatelství Naděžda Skleničková 2003.

SPATHOVÁ, J.: Stavební a umělecké památky. Velehrad, nakladatelství Tomáš Ježek – OTTOBRE 12, 2002.

Laboratoř geoinformatiky (online), poslední revize 23. listopad 2005,
<<http://oldmaps.geolab.cz>>

11. Příloha

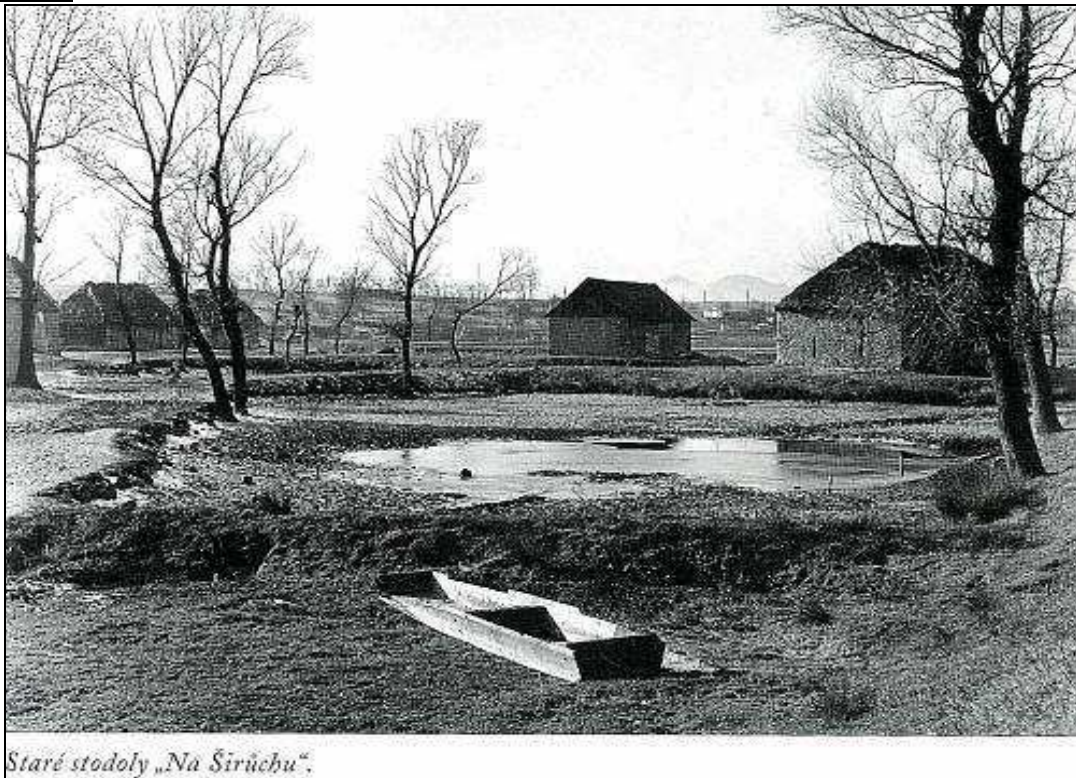
11.2 Fotografie Starého Města

Foto č. 1:

Hradištská ulice (hlavní třída přes Staré Město).¹²

Foto č. 2:

Staré stodoly „Na Širůchu“.

Oblast „Na Širůchu“. Dnes zde najdeme hřiště a koupaliště.¹²

¹² Převzato z: BEZDĚČKA, P. a kolektiv. Staré Město v proměnných staletí. 1. vydání, Staré Město 2000.

Vývoj radnice ve Starém Městě¹³:

Foto č. 3:

Radnice za první republiky(obr. Nahoře) a v 60. letech 20. století (obr. Dole).

Foto č. 4:

¹³ Uvedené fotografie jsou převzaty z: BEZDĚČKA, P. a kolektiv. Staré Město v proměnných staletí. 1. vydání, Staré Město 2000.

Foto č. 5:

Radnice v roce 1991.

Foto č. 6: archiv Mgr. Soni Patočkové, rok 2005

Nejnovější stav opravené staré radnice s její novou přístavbou.

Další fotografie Starého města a jeho okolí:¹⁴

Foto č. 7: Burešová M., Soviš M., rok 2002

Přírodní scenérie slepého ramene řeky Moravy v trati Čerták v katastrálním území Starého Města.

Foto č. 8: Burešová M., Soviš M., rok 2002

Jeden ze způsobů „využívání krajiny“ ve sledovaném území.

¹⁴ Uvedené fotografie pocházejí z archivu autorů a archivu Mgr. Soni Patočkové.

Foto č. 9: Burešová M., Soviš M., rok 2002

Zde vidíme, jak se lidé o své pozemky „starají“.

Foto č. 10: Burešová M., Soviš M., rok 2002

Pěstování kukuřice v katastru obce Staré Město (jihovýchodní část).

Foto č. 11: Burešová M., Soviš M., rok 2002

Most přes řeku Moravu na území katastru Starého Města, který je součástí obchvatu Uherského Hradiště přes Chřiby, směr na Brno. Tato cesta však narušila stabilitu zdejšího ekosystému a rozdělila tak Kunovský les na dvě části, až na malý biodukt (podchod pro zvířata), který byl zřízen těsně za mostem ve směru na Kunovice.

Foto č. 12: Burešová M., Soviš M., rok 2002

Jeden ze tří mostů přes řeku Moravu na tomto území. Je to most, který spojuje Uherské Hradiště a Staré Město vlakovou dopravou.

